Ю. М. Матічин,
аспірант кафедри економіки підприємства,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0002-7071-4629

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.160

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ТУРИЗМІ НА ПРИКЛАДІ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ "БОЙКІВСЬКИЙ КОЛОРИТ"

Y. Matichyn,
Postgraduate student of the Department of Enterprise Economics, Ivan Franko National University of Lviv

TOURISM POTENTIAL AS A WAY TO INCREASE THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS
OF BUSINESSES IN THE TOURISM SECTOR EXEMPLIFIED
BY A TOURISM CLUSTER BOIKIVSKY KOLORYT

У статті розглянуто можливості використання туристичного потенціалу для розвитку екологічного та сільського видів туризму на території Українських Карпат на прикладі діяльності туристичного кластеру "Бойківський колорит". У роботі акцентується увага на прямій залежності інвестиційної привабливості туризму в регіоні від наявності та використання різноманітного туристичного потенціалу, який дозволяє розвивати різні види подорожей та відпочинку, зокрема й ті, що проголошені трендовими у найближчі декілька років — екологічний і сільський зелений туризм.

Звертається особлива увага на необхідності грамотної та взаємовигідної співпраці туристичних кластерів та інших суб'єктів з організації туризму з органами державної виконавчої влади, а також професійними туристичними об'єднаннями щодо залучення інвестицій та надання інституційно-консультативної допомоги малому туристичному бізнесу з питань участі у фінансових та інвестиційних програмах і грантах.

The article considers the possibilities of using the tourist potential for the development of ecological and rural types of tourism in the Ukrainian Carpathian's Mountains exemplified of the activity of the tourism cluster Boikivsky Koloryt. This article focuses on directly related investment attractiveness of tourism in the region on the availability and use of various tourism potential. The last one allows the cluster members to develop different types of travel and recreation, including those that have been declared trendy in the next few years — ecological and rural green tourism.

The activity of the Boykivsky Koloryt. tourist cluster is considered as an example of effective use of tourist potential. It is located in an attractive region for tourists and potential investors — the Carpathians. This region is rich in various types of tourist resources suitable for the development of ecological and rural green tourism. Considering the activities of the tourism cluster, the article states that the most promising types of tourism are ecological, cultural, gastronomic, active, recreational and rural green tourism.

Through mutually beneficial cooperation with the state executive, potential investors, international organizations and other stakeholders, members of the tourism cluster Boykivsky Koloryt can increase their own investment attractiveness and apply for various grants and funding programs. The main problem is the lack of

support for the cluster from the state and, especially, local authorities. This is most evident in the lack of access to systematic information on possible participation in investment programs, public funding projects, grants, and so on.

Particular attention is paid to the necessity for competent and mutually beneficial cooperation of tourism clusters and other subjects in the organization of tourism with the state executive authorities, as well as professional tourism associations to attract investment and provide institutional advice to small tourism business on participation in financial and investment programs and grants. One of the possible options for assistance in this direction is the creation of special Internet resources with all the information on currently available grants and other investment programs.

Ключові слова: туристичний кластер, інвестиційна привабливість, туризм, туристичний потенціал, інвестиції, інвестор, туристична діяльність, суб'єкт з організації туризму.

Key-words: tourism cluster, investment attractiveness, tourism, tourism potential, investments, investor, tourism activity, tourism business.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЗВ'ЯЗОК З ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток національної економіки у довгостроковій перспективі залежить від раціональної інвестиційної політики держави, один з ключових факторів якої відіграє сприятливий інвестиційний клімат та позитивний інвестиційний імідж країни на міжнародній арені. Незалежно від галузі економіки ці показники є одними з вирішальних у процесі ухвалення рішень інвесторами про можливі капіталовкладення. В сучасних реаліях України, на жаль, не може похвалитися ані надто сприятливим інвестиційним кліматом, ані постійно підтримуваним позитивним іміджем, зокрема з причин затяжних воєнних дій на Сході України, нестабільної економічно-політичної ситуації та неграмотної, а відтак і неефективної інвестиційної політики вітчизняного уряду. На це все ще накладаються глибокі фінансові проблеми, спричинені пандемією коронавірусу COVID-19. Така ситуація призводить до зниження довіри потенційних інвесторів, особливо іноземних, які не бачать впевнених кроків органів влади задля забезпечення безпеки ведення бізнесу на території України.

Проте в галузевому розрізі різні сфери економіки характеризуються різним рівнем інвестиційного клімату, а відповідно й різною інвестиційною привабливістю. Галузь туризму, яка хоч і постраждала чи не найбільше внаслідок пандемії, має водночас високу здатність до регенерації та, за прогнозами експертів Всесвітньої туристичної організації, відновиться в наступні декілька місяців, хоча і з деякими корективами: для прикладу, мандрівники будуть шукати екологічно чисті та більш безпечні території, дотримуючись соціальної дистанції. Україна має для цього необхідний туристичний потенціал, різноманітний за своїм походженням та можливостями для використання. Тому за умов його ефективного використання індустрія подорожей та відпочинку може стати одним з ключових кроків на шляху до подолання кризових явищ, забезпечивши стабільні надходження до державного та місцевих бюджетів, надавши робочі місця та перерозподіливши інвестиції на власну користь.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблематики оцінки інвестиційної привабливості галузі туризму, а також питаннями зацікавленості інвесторів щодо капіталовкладень у різні об'єкти туристичної індустрії займається чимало провідних іноземних та вітчизняних науковців, зокрема: А. Александрова, І. Андрушків, О. Батура, О. Бейдик, Л. Гонтаржевська, М. Долішній, Я. Єлейко, Г. Ковалевський, В. Коюда, О. Кузьмін, М. Мальська, А. Попов, В. Саймон, Н. Татаренко, В. Худо, У. Шарп, І. Школа та інші.

Однак питання раціонального використання туристичного потенціалу з метою підвищення інвестиційної привабливості регіону та галузі туризму загалом на цьому етапі ще не досліджені комплексно. Таким чином гостро постає потреба у теоретичному вивченні та практичному обґрунтуванні ідей щодо ефективного розподілу зусиль органів влади, підприємців (у дякому випадку мова піде про туристичні кластери) та професійних туристичних об'єднань щодо взаємовигідного використання туристичного потенціалу з метою залучення інвестицій на засадах обопільної вигоди як для капіталовкладників, так і для безпосередніх учасників й організаторів туристичного бізнесу.

МЕТА СТАТТІ

Зважаючи на сформовані вище проблеми, головною метою статті є аналіз туристичного потенціалу як джерела підвищення інвестиційної привабливості підприємств і окремих територій на прикладі діяльності туристичного кластеру "Бойківський колорит".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сучасному етапі розвитку галузі туризму в Україні можна з певністю стверджувати, що найповніше туристичний потенціал сьогодні використовують такі регіони, як Львівщина, Одещина та Закарпаття, але не вони єдині можуть похвалитися багатими й різноманітними туристичними ресурсами. До таких областей, які у швидкому часі можуть вивести власну туристичну індустрію на якісно новий рівень належать Івано-Франківщина, Херсонщина, Буковина та ряд інших. Пропонуємо більш детально зупинитися на Івано-Франківській області, а конкретніше на діяльності туристичного кластеру "Бойківський колорит", учасники якого роблять перші впевнені кроки у напрямі розвитку туризму, збільшуючи тим самим інвестиційну привабливість власного регіону.

Цей туристичний кластер створений у 2019 р. за участі 29-ти приватних підприємців та представників місцевого самоврядування на території Вигодської об'єднаної територіальної громади (ОТГ) Долинського району Івано-Франківської області.

Основна мета створення кластеру — це розвиток та популяризація сільського та екологічного туризму на цій території, реалізація спільних маркетингових заходів (найперше щодо просування інформації про доступні тут види відпочинку), а також задля можливості брати участь у різноманітних інвестиційних програмах та претендувати на міжнародні спеціалізовані гранти, які є недоступними для індивідуального підприємця [1].

Головним ініціатором об'єднання в туристичний кластер, а також його основною рушійною силою стала місцевий підприємець Оксана Клебан, яка є власницею

Рис. 1. Пріоритетні напрями розвитку туризму на території кластеру

Джерело: розроблено автором.

зеленої садиби в с. Старий Мізунь, керівником підрозділу ГО "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні" в Івано-Франківській обл. та головою Громадської ради з питань добровільної категоризації туристичних садиб. З її слів територію дії кластеру можна описати як багату на туристичний потенціал, придатний для розвитку різних видів відпочинку й подорожей (рис. 1).

Отже, з рисунка 1 бачимо, що цей регіон на Прикарпатті багатий на різні види туристичного потенціалу, тобто може успішно розвивати туризм як прибуткову та інвестиційно-привабливу галузь економіки. Серед учасників кластеру найбільш активними в цьому процесі є такі:

1) приватна садиба "Дарваїв Кут" (власниця — Оксана Клебан) — розміщення у сімейних котеджах, сауна, дитячий майданчик та екскурсії в гори;

2) сільська садиба "Бойківські Світанки" — розміщення у приватному будинку, організація походів на природу, збір ягід та грибів з провідником;

3) міні-господарство "Чаї Карпат" — приватне господарство зі збору лікарських рослин Карпатського регіону та виготовлення лікувальних і просто смачних чаїв;

4) овеча ферма "Дубовий Кут" — дегустації овечих сирів та іншої кисломолочної продукції, можливість розміщення в теплу пору року в екологічних дерев'яних будиночках, організація дитячих екскурсій;

5) бджолине господарство "Карпатські бджоли" — проведення дегустацій медової продукції, оздоровчий сон на вуликах, дитячий майданчик;

6) екоферма "Вікінги Карпат" — катання на конях, живе "спілкування" з свійськими тваринами, проведення дегустацій продукції з козячого молока;

7) приватне господарство "Кузня" — можливість побачити та взяти участь у всьому ковальському процесі.

Крім цього, одним з партнерів кластеру є Центр спадщини Вигодської вузькоколійки, розміщений в колишньому маєтку барона Леопольда Поппера фон Подграбі, який розвивав тут лісове господарство у XIX ст. Ця садиба ілюструє ефективну співпрацю місцевої ініціативи з Європейським Союзом, оскільки саме завдяки участі у Програмі прикордонного співробітництва "ЄІСП Угорщина — Словаччина — Румунія — Україна 2007—2013", вона й була відреставрована і перетво-

рена в інтерактивний музей. Мета цієї програми полягала в інтенсифікації та спільній координації дій щодо поглиблення екологічного, соціального та економічного співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України та відповідними прилеглими територіями Угорщини, Румунії та Словаччини [2].

Відтак на сьогодні цей музей є одним з основних магнітів, який притягує сюди численних туристів, особливо сімей з дітьми. Всі музейні експонати інтерактивні та відображають різноманітні природні процеси, які відбувалися на цій території з часів появи Землі. Також за кошти Євросоюзу було знято спеціальний фільм про всі ці процеси тривалістю 30 хвилин, під час якого розповідається і про особливості лісосплаву та організацію тутешнього лісового господарства. Ще одна популярна розвага — це катання на "Карпатському трамвайчику", тобто на згадуваній вузькоколійній залізниці. Але при цьому всьому на території музею немає можливостей для розміщення, тому співпраця між ним та "Бойківським колоритом" є обопільно вигідною.

Крім цього, учасники кластеру отримують від Центру спадщини Вигодської вузькоколійки також і нематеріальну вигоду — консультації щодо участі у міжнародних фінансових та інвестиційних програмах, допомога у підготовці необхідної документації тощо, адже Центр цього річ у січні виграв черговий грант від Європейського Союзу у розмірі 700 тисяч євро, який буде спрямований на розширення діяльності. Зокрема планують спорудити майданчики для птахоспоглядання, збудувати павільйон у вигляді кореневої системи дерева та організувати проведення лісових шкіл для дітей [2].

Заради отримання досвіду міжнародної співпраці представники кластеру взяли участь у березні 2020 р. у робочому засіданні Наглядової ради проекту міжнародної технічної допомоги "52 стилі життя в Карпатах: відродження традиційних культур праці" в м. Телькібана (Угорщина) [3].

Цей проєкт має на меті відкрити для туристів, найперше іноземних, побут та звичаї мешканців Карпат, представивши їх як повноцінний автентичний туристичний продукт. На фоні проголошення екотуризму трендом 2020 року, такі звичні для місцевих мешканців справи, як заготівля дров, скошування трави, доїння кіз чи

Рис. 2. Першочергові заходи з розвитку туризму на території кластеру "Бойківський колорит"

Джерело: розроблено автором.

випасання овець, можуть стати модним відпочинком для туристів з Європи, Азії чи Америки, чиє повсякденне життя проходить в межах надмірної міської урбанізації. Головна ідея проекту — створення кожною з держав-учасниць (Україна, Угорщина, Румунія та Словаччина) коротких турів для вікенду в колі друзів чи сімейного відпочинку, яких всього має бути 52.

Важливо, що участь у проєктів передбачає також і безкоштовне спеціальне навчання щодо маркетингових заходів, просування власного турпродукту, ефективного використання туристичного потенціалу та підвищення інвестиційної привабливості власного регіону. В кінцевому результаті це також допоможе створити можливості для праці в своїй країні та призупинити відтік заробітчан за кордон. Загалом на реалізацію цього проєкту українська сторона отрима-

ла зі сторони Європейського Союзу близько 260 тисяч євро, частина з яких буде освоєна "Бойківським колоритом" [4].

Отже, в підсумку поточна діяльність туристичного кластеру "Бойківський колорит" спрямована на 6 конкретних напрямів, під реалізацію яких учасники кластеру готують відповідну документацію для участі в інвестиційних програмах та вітчизняних і закордонних грантах (рис. 2).

Очевидно, що частину окреслених на рисунку 2 пропозицій учасники кластеру здатні реалізувати самостійно: наприклад, створення інформаційних матеріалів, організація ділового туризму, участь у виставках та фестивалях. Проте інші напрями варто розглядати як повноцінні проєкти, які потребують зовнішньої фінансової допомоги та державної інституційної підтримки, як

Рис. 3. Взаємодія суб'єктів з організації туризму та органів державної виконавчої влади з питань залучення інвестицій

Джерело: розроблено автором.

переобладнання частини тутешньої лікарні під санаторій або реконструкція дорожнього покриття.

За словами учасників кластеру, першочерговим завданням для своєї діяльності вони бачать якомога активніше й повніше інформування широкого кола потенційних туристів про власний кластер та види відпочинку, які тут пропонуються. З цієї метою минулого року було вирішено проводити тематичні гастрономічні фестивалі, оскільки, як показує сучасна практика туристичного бізнесу, гастротуризм сьогодні є одним з найпопулярніших, а місцева бойківська кухня багата на різноманітні страви, саме приготування яких може стати для гостей, особливо іноземних, цікавою атракцією.

Впродовж 2019 року було організовано три тематичні фестивалі, які повинні були стати щорічними:

- 1) "Бульб'яні пироги Бойківські"
- 2) "Бойківський борщ";
- 3) "Дари Карпатського лісу".

Крім цього, Оксана Клебан разом з деякими іншими учасниками кластеру, які займаються організацією харчування туристів відвідали подібний фестиваль на Полтавщині — "Борщик у глиняному горщику" з метою обміну досвідом, а також заради додаткової реклами власного туристичного продукту.

Однак, поточна пандемія коронавірусу COVID-19 принесла зміни в цей аспект організації туризму, а карантинні обмеження заборонили проведення масових заходів, до яких й належать ці гастрономічні фестивалі. Тому їх відновлення є можливе, але не першочергове завдання для "Бойківського колориту" на тепер. На нашу думку, в таких реаліях учасникам кластеру найкраще спрямувати свої зусилля на рекламу та просування власного туристичного продукту через мережу Інтернет з обов'язковим роз'ясненням для потенційних туристів про всі переваги індивідуального відпочинку на цій території в умовах, що склалися внаслідок пандемії.

Підсумовуючи діяльність кластеру "Бойківський колорит" та його намагання брати активну участь у міжнародних інвестиційних програмах, можна однозначно стверджувати таке: наявний туристичний потенціал здатний підвищити інвестиційну привабливість регіону за умов раціонального й ефективного менеджменту. Основною перешкодою на цьому шляху є нестача підтримки місцевої ініціативи зі сторони місцевої виконавчої влади, при цьому мова йде найперше про консультаційну та інституційну підтримку, а вже після того й про фінансову. Наприклад, учасники кластеру стверджують, що на сьогодні їм вкрай потрібна допомога у роз'ясненні як правильно підготувати документацію для залучення інвестицій, де шукати програми фінансування чи іноземні гранти, як обрати між ними більш ефективний тощо.

З цієї метою пропонуємо об'єднати зусилля трьох зацікавлених у розвитку галузі туризму сторін — органів державної виконавчої влади з питань туризму, професійних туристичних об'єднань та безпосередніх суб'єктів з організації туристичного бізнесу (в т. ч. й туристичних кластерів) (рис. 3).

З рисунка 3 бачимо, що запропонована взаємодія дозволить швидко та якісно надавати суб'єктам з організації туризму необхідну підтримку, найперше консультативного характеру, щодо можливостей залучення інвестицій для раціонального використання наявного туристичного потенціалу.

Також на рисунку 3 показані ресурси з пошуку грантів та програм фінансування, що існують на сьогодні в Україні, однак ці ресурси відображають подібні програми для усіх галузей економіки. Тому, на нашу думку, одним з ключових кроків забезпечення підтримки туристичному бізнесу має стати створення спеціалізованого Інтернет-ресурсу виключно для потреб індустрії туризму. Така робота не вимагає значних коштів та

може бути здійснена як державними органами влади, так і професійними туристичними об'єднаннями.

ВИСНОВКИ

Одним із доступних способів підвищення інвестиційної привабливості галузі туризму в регіоні є наявний туристичний потенціал. За умови його ефективного використання місцеві підприємці можуть перерозподілити інвестиції на власну користь, отримувати вищі прибутки та забезпечити місцевих мешканців працею.

В умовах виходу галузі туризму з кризи після поточної пандемії коронавірусу COVID-19 різноманітний туристичний потенціал здатний реанімувати індустрію подорожей, пропонуючи безпечні на сьогодні види туризму та відпочинку, які будуть обов'язково користуватися попитом у людей після затяжного карантину.

Діяльність туристичного кластеру "Бойківський колорит" підтверджує ці слова та показує, що його учасники раціонально використовують туристичний потенціал регіону, пропонуючи послуги з екологічного та сільського туризму, які визнані трендовими на сьогодні. Водночас кластер прагне більш активно залучати інвестиції, особливо іноземні, проте для цього учасникам часто не вистачає необхідних управлінських знань і вони змушені шукати підтримки в органів влади чи партнерів по бізнесу.

З метою допомоги цим ініціаторам розвитку туризму, а також й іншим підприємцям в галузі туризму по всій Україні пропонуємо скоординувати дії органів влади, професійних туристичних об'єднань та суб'єктів з організації туризму на умовах взаємної підтримки, допомоги (особливо консультаційної й інституційної) та як матеріальної, так і нематеріальної вигоди.

Література:

1. "Бойківський колорит" об'єднався у кластер. URL: <https://kuryer.if.ua/bojkivskiy-koloryt-obyednavsya-u-klaster/> (дата звернення: 05.03.2020).
2. Центр спадщини Вигодської вузькоколійки. URL: <https://vyhoda.com.ua/ua/pro-tsentr> (дата звернення: 05.03.2020).
3. Триває розробка турів вихідного дня з досвідом живої спадщини Карпат. URL: <http://www.if.gov.ua/news/trivaye-rozrobka-turiv-vihidnogo-dnya-z-dosvidom-zhivoyi-spadshini-karpat> (дата звернення: 22.02.2020).
4. Туристам покажуть 52 стилі життя в Карпатах. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2861741-turistam-pokazut-52-stili-zitta-v-karpatah.html> (дата звернення: 10.02.2020).

References:

1. Weekly newspaper "Western Courier" (2020), "Boikivsky Koloryt merged into a cluster", available at: <https://kuryer.if.ua/bojkivskiy-koloryt-obyednavsya-u-klaster/> (Accessed at 5 March 2020).
2. The official site of the Center of heritage of the narrow-gauge railway of Vyhoda (2020), "The Center of heritage of the narrow-gauge railway of Vyhoda", available at: <https://vyhoda.com.ua/ua/pro-tsentr> (Accessed at 5 March 2020).
3. The official site of Ivano-Frankivsk Regional State Administration (2020), "The development of weekend tours with the experience of the living heritage of the Carpathians", available at: <http://www.if.gov.ua/news/trivaye-rozrobka-turiv-vihidnogo-dnya-z-dosvidom-zhivoyi-spadshini-karpat> (Accessed at 2 February 2020).
4. The Multimedia platform of foreign broadcasting of Ukraine "Ukrinform" (2020), "Tourists will be shown 52 lifestyles in the Carpathians", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2861741-turistam-pokazut-52-stili-zitta-v-karpatah.html> (Accessed at 10 February 2020).

Стаття надійшла до редакції 08.07.2020 р.